

RAPORT
Z REALIZACJI ZALECEŃ
KOMITETU PRAW DZIECKA
z dnia 2 października 2015 r.
CRC/C/POL/CO/3-4

**Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków
czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej
i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15**

Warszawa, sierpień 2021 r.

Wstęp

Wykorzystywanie seksualne dzieci to kategoria przestępstw o szczególnie okrutnym charakterze. Skrzywdzone tego rodzaju czynami dzieci często przez całe dorosłe życie muszą mierzyć się ze skutkami zachowań, do których zostały zmuszone przez swoich oprawców. W związku z tym, prawa, dobro i interes dzieci muszą być zabezpieczone i chronione w sposób szczególny.

Każde państwo powinno podejmować wszelkie aktywności zwiększające ochronę prawnokarną małoletnich pokrzywdzonych przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Powinno także prowadzić działania dające skrzywdzonym dzieciom i ich bliskim odpowiednią pomoc i wsparcie.

Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15, zwana dalej „Państwową Komisją”, docenia zmiany regulacji prawnych mających na celu ochronę dzieci przed wykorzystaniem seksualnym, które nastąpiły w Polsce w ostatnich 5 latach, w szczególności:

- a) wprowadzenie prawnego obowiązku zawiadomienia organów ścigania o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego, m.in. przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletniego poniżej lat 15,
- b) wprowadzenie obowiązku orzekania przez sąd zakazu wykonywania pracy zarobkowej związanej z wychowaniem, edukacją, leczeniem dzieci lub z opieką nad nimi, w przypadku skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletniego,
- c) utworzenie Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym,
- d) wprowadzenie obowiązku pracodawcy lub innego organizatora w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, uzyskania informacji, czy dane pracownika są zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym – przed nawiązaniem z osobą

- stosunku pracy lub przed dopuszczeniem osoby do innej działalności, związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem dzieci lub opieką nad nimi,
- e) wprowadzenie prawnej regulacji instytucji kuratora procesowego w postępowaniu karnym,
 - f) utworzenie dostępnej publicznie tzw. policyjnej mapy zagrożeń na tle seksualnym,
 - g) powołanie Państwowej Komisji.,

Jednocześnie Państwowa Komisja uważa, że konieczne są dalsze działania legislacyjne i pozalegisłacyjne, zmierzające do jeszcze pełniejszej ochrony dzieci.

Państwowa Komisja jest istotnym elementem systemu ochrony praw dziecka w Polsce. Została utworzona na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2019 r. o Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15 (Dz.U. 2019 r. poz. 1820), zwanej dalej „Ustawą”. Działalność operacyjną Państwowa Komisja rozpoczęła 24 listopada 2020 r.

Państwowa Komisja jest niezależnym organem państwowym, częścią systemu zgłaszania podejrzenia popełnienia przestępstwa wykorzystania seksualnego dziecka. W postępowaniu wyjaśniającym (dotyczącym spraw, w których nastąpiło przedawnienie karalności) pełni funkcję organu quasi-sądowego. Komisja ma prawo dostępu do informacji i dokumentów innych instytucji, organizacji i podmiotów, w zakresie swojej działalności.

Działania Państwowej Komisji mieszczą się w trzech podstawowych obszarach:

1. wyjaśnianie przypadków wykorzystania seksualnego dzieci, w tym (a) prowadzenie postępowań wyjaśniających w sprawach w których nastąpiło przedawnienie karalności i (b) badanie sposobu reagowania podmiotów w zakresie wyjaśniania przypadków wykorzystania seksualnego dzieci, w tym ustalanie przypadków niezawiadomienia właściwego organu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa oraz (c) identyfikowanie problemów pojawiających się w praktyce ścigania sprawców wykorzystania seksualnego i ich karania,
2. zapewnienie niezwłocznej reakcji organów państwa oraz organizacji i podmiotów w zakresie zwalczania przypadków wykorzystania seksualnego dzieci, m.in. poprzez (a) interwencję i wspieranie osób poszkodowanych w postępowaniach prowadzonych

przed organami państwa, w tym uczestniczenie w postępowaniach karnych na prawach oskarżyciela posiłkowego za zgodą osoby poszkodowanej lub jej opiekuna prawnego, (b) monitorowanie działań podejmowanych przez właściwe organy oraz organizacje i podmioty na podstawie wniosków i zawiadomień oraz (c) kierowanie do Prokuratora Generalnego wniosków o wniesienie skargi nadzwyczajnej albo kasacji od prawomocnego orzeczenia kończącego sprawę,

3. działalność prewencyjna i edukacyjna.

Między 24 listopada 2020 r. a 30 czerwca 2021 r. Państwowa Komisja prowadziła 349 spraw (zgłoszone oraz podjęte z własnej inicjatywy). Państwowa Komisja przekazała prokuraturze 137 zgłoszeń, z których 36 dotyczyło podejrzenia niezawiadomienia właściwego organu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa wykorzystania seksualnego dziecka poniżej lat 15. Do Państwowej Komisji zgłoszone zostały również sprawy uprzednio badane przez organy ścigania i zakończone decyzją o odmowie wszczęcia postępowania lub umorzone na etapie postępowania przygotowawczego oraz sprawy, w których postępowanie jest w toku w prokuraturze lub sądzie. Państwowa Komisja monitoruje obecnie 250 takich spraw.

W dniu 26 lipca 2021 r. Państwowa Komisja przedstawiła pierwszy raport ze swojej aktywności. Zawiera on, m.in.: podsumowanie prac, wyniki badań własnych akt postępowań sądowych i rekomendacje dla organów państwa, organizacji i innych podmiotów. Raport dostępny jest na stronie internetowej Państwowej Komisji: <https://www.gov.pl/web/pkdp/raport-panstwowej-komisji2>.

Państwowa Komisja jest jednym z organów państwowych, stojących na straży ochrony dzieci przed przemocą seksualną. Analiza wpływających do Państwowej Komisji spraw wskazuje, że prawa dzieci skrzywdzonych wykorzystywaniem seksualnym nie są jeszcze w Polsce respektowane w wystarczającym stopniu. Konieczne jest wprowadzenie dodatkowych mechanizmów chroniących dzieci przed tego rodzaju czynami, m.in. poprzez konsekwentne, spójne i surowsze traktowanie sprawców.

Państwowa Komisja opracowała i przekazała Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt zmian przepisów prawa karnego oraz projekt zmian Ustawy, z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej. Proponowane zmiany w większym stopniu zabezpieczą dzieci jako osoby pokrzywdzone przed przestępstwem oraz mają na celu uzupełnienie obowiązującej regulacji,

w zakresie odpowiedniego działania Państwowej Komisji, a także zwiększają podmiotowość osoby poszkodowanej. Oba projekty znajdują się na końcowym etapie prac w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Treść proponowanych zmian została omówiona w *Streszczeniu Pierwszego Raportu Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15*, które stanowi załącznik do niniejszego Raportu.

Państwowa Komisja, po pierwszym roku swojej działalności, zwraca uwagę na konieczność wprowadzenia kolejnych zmian dających gwarancję pełniejszej ochrony dzieci przed przemocą seksualną. Na podstawie wysłuchań osób poszkodowanych, zgłoszeń, wyników badań własnych oraz analizy standardów określonych Konwencją o prawach dziecka, Państwowa Komisja wypracowała w tym zakresie kierunek zmian. Działania te znalazły odzwierciedlenie w prezentowanych poniżej Rekomendacjach. Działania Państwowej Komisji wpisują się w realizację zaleceń Komitetu odnośnie do:

- a. kontynuacji działań mających na celu zagwarantowanie, że wszystkie przypadki wykorzystywania seksualnego dzieci będą badane i ścigane,
- b. organizacji przyjaznego dzieciom systemu zgłaszania takich przypadków przez dzieci i przez inne osoby,
- c. ustanowienia polityki i działania, koniecznych aby zapobiegać nowym przypadkom takiego wykorzystywania.

Wykorzystanie seksualne dzieci

A. Prawo do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbywaniem i innym złym traktowaniem

Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki (...) dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystania w celach seksualnych (...).

(art. 19 Konwencji o prawach dziecka)

Państwa-Strony zobowiązują się do ochrony dzieci przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych. Dla osiągnięcia tych celów (...) podejmą w szczególności wszelkie właściwe kroki (...) dla przeciwdziałania:

- 1. nakłanianiu lub zmuszaniu dziecka do jakichkolwiek nielegalnych działań seksualnych;*
- 2. wykorzystaniu dzieci do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych;*
- 3. wykorzystaniu dzieci w pornograficznych przedstawieniach i materiałach.*

(art. 34 Konwencji o prawach dziecka)

Rekomendacja 1

Systemowe zwiększenie ochrony praw dzieci skrzywdzonych przemocą seksualną

Uzasadnienie: W ocenie Państwowej Komisji należy uzupełniać i udoskonalać istniejące regulacje prawne dotyczące ochrony dziecka przed wykorzystaniem seksualnym. Polskie prawo karne nie wyodrębnia przestępstwa zmuszania do uprawiania prostytucji, jeżeli osobą pokrzywdzoną jest dziecko. Przewiduje także możliwość orzeczenia kary alternatywnej nieizolacyjnej (grzywna, kara ograniczenia wolności) w przypadkach: elektronicznej korupcji seksualnej małoletniego, propagowania pedofilii i publicznego prezentowania treści pornograficznych.

W ocenie Państwowej Komisji należy zrezygnować z możliwości orzekania kar nieizolacyjnych, jako nieadekwatnych do przestępstw wykorzystania seksualnego dzieci,

a także wprowadzić formę kwalifikowaną poprzez małość pokrzywdzonego przy przestępstwie zmuszania do uprawiania prostytucji, stanowiącą zbrodnię (zagrożenie sankcją od trzech lat pozbawienia wolności).

W projekcie Państwowa Komisja proponuje w szczególności:

- wyłączenie przedawnienia karalności przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dziecka oraz wyłączenie zatarcia skazania w odniesieniu do wszystkich rodzajów kar wymierzonych za czyny seksualne na szkodę dziecka, w tym kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania;
- wprowadzenie nowych typów przestępstw, tj.: spenalizowanie zachowania polegającego na upublicznieniu nagiego wizerunku dziecka bez stosowania przemocy, groźby karalnej, podstępny czy innej formy stosowania siły w celu zaspokojenia seksualnego siebie lub innej osoby, oraz kryminalizacja nawiązania kontaktu poprzez Internet lub sieć telekomunikacyjną z małoletnim w celu jego seksualnego wykorzystania wyłącznie w cyberprzestrzeni (bez kontaktu w świecie rzeczywistym);
- wprowadzenie odpowiedzialności karnej za przestępstwo seksualnego wykorzystania dziecka popełnione za granicą, bez względu na to, czy czyn ten jest karany w kraju, w którym go popełniono.
- wprowadzenie zagrożenia wyższą karą (typ kwalifikowany) dla następujących przestępstw: seksualnego wykorzystywania niepełnoletniości lub bezradności, stosunku zależności lub krytycznego położenia, zmuszania do uprawiania prostytucji oraz naruszenia intymności seksualnej – jeśli popełnione zostały wobec osoby poniżej 15 roku życia;
- zakaz warunkowego umorzenia postępowania w odniesieniu do przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dziecka;
- ograniczenie możliwości zastosowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności wobec sprawcy przestępstwa skierowanego przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę dziecka;

- wprowadzenie obligatoryjności oddania pod dozór każdego sprawcy przestępstwa seksualnego na szkodę dziecka – niezależnie, czy zdiagnozowano u niego zaburzenia preferencji seksualnych, czy też nie, a wobec którego sąd zastosował warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności;
- odstąpienie od wymierzania kar alternatywnych (grzywna, kara ograniczenia wolności) w stosunku do kary pozbawienia wolności w przypadku takich przestępstw, jak: propagowanie pedofilii (art. 200b k.k.), publiczne prezentowanie treści (art. 202 § 1 k.k.), składanie seksualnych propozycji małoletniemu za pośrednictwem internetu lub sieci telekomunikacyjnej (art. 200a § 2 k.k.).

Realizacja: Uchwalenie przez polski parlament projektu opracowanego przez Państwową Komisję i złożonego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.

Rekomendacja 2

Wprowadzenie instytucji adwokata dziecka dla małoletniego pokrzywdzonego

Uzasadnienie: W sytuacji gdy dziecko nie ma ustanowionego kuratora procesowego, wydanie decyzji o przydzieleniu mu adwokata dziecka powinno być obligatoryjne. Wprowadzenie do procedury karnej instytucji adwokata dziecka ma na celu zwiększenie ochrony dobra, praw i godności skrzywdzonego dziecka, a także właściwą jego reprezentację.

Realizacja: Uzupełnienie *Kodeksu postępowania karnego* o przepis dotyczący instytucji adwokata dziecka. Utworzenie na poziomie okręgowych rad adwokackich i okręgowych izb radców prawnych list adwokatów i radców prawnych, którzy będą się specjalizować w ochronie praw dziecka (listy te mogą być zbieżne lub tożsame z listami adwokatów i radców prawnych, którzy wyznaczani są do pełnienia funkcji kuratora procesowego).

Rekomendacja 3

Niewzłoczne wystąpienie prokuratora z wnioskiem o ustanowienie kuratora procesowego dla małoletniego pokrzywdzonego

Uzasadnienie: W każdej sprawie karnej, w której jeden z rodziców jest podejrzany (oskarżony) o popełnienie czynu zabronionego na szkodę dziecka, sąd opiekuńczy powinien niezwłocznie ustanawiać kuratora do reprezentowania małoletniego (kurator procesowy). Obowiązek i niezwłoczność wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie kuratora procesowego nie zawsze są realizowane przez prokuratora, co powoduje brak reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego

i naruszenie jego praw procesowych (np. brak możliwości zaskarżenia decyzji kończącej postępowanie).

Realizacja: Odpowiednie zmiany w *Kodeksie postępowania karnego* nakazujące prokuratorowi wystąpienie do sądu opiekuńczego z wnioskiem o ustanowienie kuratora procesowego dla małoletniego pokrzywdzonego niezwłocznie po uzyskaniu wiadomości o popełnieniu przestępstwa na szkodę dziecka przez jednego z rodziców.

Rekomendacja 4

Rozpoznanie przez sąd opiekuńczy w ciągu trzech dni wniosku prokuratora o ustanowienie kuratora procesowego dla małoletniego pokrzywdzonego

Uzasadnienie: Do czasu ustanowienia przez sąd opiekuńczy kuratora procesowego małoletni pokrzywdzony nie ma żadnej możliwości korzystania z przysługujących mu praw procesowych. Szybkość rozpoznania wniosku jest kluczowa z uwagi na czas trwania postępowania sprawdzającego (30 dni).

Realizacja: Odpowiednie zmiany w *Kodeksie postępowania cywilnego* nakładające na sąd opiekuńczy obowiązek rozpoznania w ciągu trzech dni wniosku prokuratora o ustanowienie kuratora procesowego dla małoletniego pokrzywdzonego – dokonane na wzór funkcjonujących aktualnie procedur ustalania obrońcy z urzędu dla osób zatrzymanych.

Rekomendacja 5

Każdy sąd rejonowy powinien dysponować aktualną listą adwokatów i radców prawnych wybranych pod kątem odpowiednich kompetencji psychospołecznych i wykazujących się szczególną znajomością spraw dotyczących dziecka

Uzasadnienie: Przepisy dotyczące kuratora procesowego niewystarczająco funkcjonują w praktyce. Dzieje się tak m.in. dlatego, że sądy opiekuńcze nie dysponują listami adwokatów i radców prawnych. Osoby znajdujące się na tej liście powinny spełniać wymogi określone w *Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym*, ale także wykazywać się odpowiednimi kompetencjami psychospołecznymi. Jest to ważne ze względu na konieczność nawiązania przez kuratora procesowego takiego rodzaju kontaktu z dzieckiem, który zapewni mu najwyższy poziom poczucia bezpieczeństwa i pomoże uchronić osobę małoletnią przed wtórną traumatyzacją będącą skutkiem uczestniczenia w procedurach sądowych.

Realizacja: Opracowanie przez Naczelną Radę Adwokacką i Krajową Izbę Radców Prawnych list adwokatów i radców prawnych mogących pełnić funkcję kuratora procesowego zgodnie z art. 99¹ *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* oraz przekazanie ww. list do właściwych sądów okręgowych.

Rekomendacja 6

Nadanie priorytetowego charakteru sprawom karnym dotyczącym przemocy seksualnej wobec dzieci

Uzasadnienie: Postępowanie karne w sprawach dotyczących przemocy seksualnej wobec dzieci powinno mieć charakter priorytetowy zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego (analogicznie do spraw, w których stosowane jest tymczasowe aresztowanie). W sądach istotne znaczenie miałyby zasada pierwszeństwa w wyznaczaniu terminów rozpraw – po to, by ww. sprawy przeprowadzone i zakończone były sprawne i bez nieuzasadnionej zwłoki.

Realizacja: Odpowiednie regulacje wewnętrzne dotyczące nadania priorytetowego charakteru sprawom karnym dotyczącym przemocy seksualnej wobec dzieci na poziomie właściwych regulaminów sądów i prokuratury

Rekomendacja 7

Należy podjąć działania w celu urealnienia zakazu dostępu dzieci do treści pornograficznych przy pomocy sieci teleinformatycznych.

Uzasadnienie: Zakaz, penalizujący rozpowszechnianie treści pornograficznych w sposób umożliwiający małoletniemu poniżej 15 lat zapoznanie się z nimi - jest przepisem często naruszonym przez sprawców, gdy treści pornograficzne są rozpowszechniane w sieciach teleinformatycznych. Brakuje działań i środków realnie zabezpieczających dzieci przed dostępem do tego rodzaju treści.

Realizacja: Należy wprowadzić funkcjonujące w innych państwach prawne i technologiczne rozwiązania, które uniemożliwiają dzieciom swobodny dostęp do treści pornograficznych.

Rekomendacja 8

Obligatoryjna opinia biegłego dotycząca możliwości wykonania powtórnych czynności z udziałem małoletniego

Uzasadnienie: W sytuacji wystąpienia jednego z dwóch przewidzianych w prawie wyjątków od zasady jednokrotnego przesłuchania małoletniego (istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego) należy uprzednio zbadać okoliczności dotyczące stanu pokrzywdzonego i bezwzględnie zasięgnąć opinii biegłych specjalistów odnośnie możliwości wykonania powtórnych czynności z jego udziałem. Działanie takie pozwoli zapewnić mu pełną ochronę i bezpieczeństwo.

Realizacja: Odpowiednie zmiany w *Kodeksie postępowania karnego* zapewniające, że ponownego przesłuchania, o którym mowa w art. 185a § 1, nie przeprowadza się, jeżeli stan zdrowia lub kondycja psychofizyczna małoletniego pokrzywdzonego poniżej lat 15 na to nie pozwala.

Rekomendacja 9

Sprawy dotyczące przemocy seksualnej wobec dzieci powinny być prowadzone tylko przez odpowiednio przeszkolonych sędziów

Uzasadnienie: Konieczne jest, aby sędziowie prowadzący przesłuchanie w trybie art. 185a-c *Kodeksu postępowania karnego* przeszli odpowiednie szkolenia w zakresie podstaw komunikacji z dzieckiem. Niezwykle delikatny charakter postępowań z udziałem dzieci wymaga posiadania przez sędziów karnistów odpowiedniej wiedzy i umiejętności w tym zakresie.

Wyniki badań własnych Państwowej Komisji wskazują, że w Polsce, za przestępstwa z użyciem przemocy seksualnej wobec dzieci wydawane są wyroki skazujące, z orzeczeniem kary pozbawienia wolności, często - z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Z praktyki orzeczniczej wynika, że sądy rzadko korzystają z środków probacyjnych i karnych, takich jak: nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego, nakaz uczestnictwa sprawcy w programach korekcyjno – edukacyjnych, które zmierzałyby do trwałych zmian w postawie sprawców i zapewniałyby bezpieczeństwo małoletnim pokrzywdzonym.

Realizacja: Uzupełnienie przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury programu szkoleniowego dla sędziów – zarówno na etapie szkolenia wstępnego, jak i ustawicznego.

Rekomendacja 10

Określenie płci sędziego prowadzącego przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k. (inna niż płeć sprawcy)

Uzasadnienie: Obecnie żaden artykuł *Kodeksu karnego* nie wskazuje na konieczność unikania zgodności płci między sędzią a sprawcą. Jeżeli sędzia jest tej samej płci co sprawca, zakres i wiarygodność informacji uzyskanych od dziecka mogą być ograniczone. Ponadto może to negatywnie wpływać na stan psychiczny dziecka.

Realizacja: Odpowiednie zmiany w *Kodeksie postępowania karnego* nakazujące, aby przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego było dokonywane przez sędziego innej płci niż sprawca.

Rekomendacja 11

Określenie płci biegłego psychologa biorącego udział w przesłuchaniu małoletniego pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k. (taka jak płeć pokrzywdzonego)

Uzasadnienie: Warunek tej samej płci biegłego psychologa biorącego udział w przesłuchaniu pokrzywdzonego dotyczy jedynie przestępstw z art. 197-199 k.k., a powinien obejmować również przestępstwa z art. 200 k.k.

Wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa dziecka ma istotne znaczenie dla uzyskania pełnych i wiarygodnych informacji, co wpływa na rzetelność postępowania.

Realizacja: Wprowadzenie odpowiednich zmian do *Kodeksu postępowania karnego* nakazujący, aby przy przesłuchaniu małoletniego pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k. w postępowaniu o przestępstwo z art. 200 k.k. uczestniczył biegły psycholog tej samej płci co małoletni pokrzywdzony.

Rekomendacja 12

Wprowadzenie informacji skierowanych do małoletnich pokrzywdzonych i małoletnich świadków przygotowujących ich do uczestnictwa w postępowaniu sądowym (z wykorzystaniem istniejących już materiałów opracowanych przez organizacje pozarządowe)

Uzasadnienie: Informacje skierowane do małoletnich pokrzywdzonych i małoletnich świadków powinny być dla nich zrozumiałe – przygotowane w taki sposób, aby ich treść i forma były zrozumiałe dla dzieci. Pomoże to przesłuchiwanemu dziecku w zrozumieniu zasad przesłuchania, w tym prawa odmowy składania zeznań, obowiązku mówienia prawdy oraz konieczności utrwalania czynności w formie zapisu na nośnikach danych. Obniży to także poziom lęku i niepokoju dziecka.

Realizacja: Uzupełnienie przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c *Kodeksu postępowania karnego*. Zadbanie to to, by język i forma były dostosowane do wieku dziecka (wykorzystanie w tym celu dobrych praktyk wypracowanych przez organizacje pozarządowe). Informacje te powinny być wysyłane drogą pocztową łącznie z wezwaniem do stawienia się.

Rekomendacja 13

Wprowadzenie do pouczeń dla pokrzywdzonego zapisu o prawie do reprezentowania go w postępowaniu karnym – na prawach oskarżyciela posiłkowego, po uprzednim wyrażeniu zgody na piśmie – przez Państwową Komisję

Uzasadnienie: Osoba pokrzywdzona ma prawo do dodatkowego wsparcia poprzez działanie procesowe Państwowej Komisji i powinna być o tym prawie poinformowana.

Realizacja: Uzupełnienie przez Ministra Sprawiedliwości (określonego w rozporządzeniu) wzoru pouczenia dla osoby pokrzywdzonej o możliwość zwrócenia się do Państwowej Komisji.

B. Prawo do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniechaniem i innym złym traktowaniem i Prawo do ochrony zdrowia

(...) Tego rodzaju środki ochronne powinny obejmować (...) skuteczne przedsięwzięcia w celu stworzenia programów socjalnych dla realizacji pomocy dziecku (...), jak również innych form działań prewencyjnych (...).

(art. 19 Konwencji o prawach dziecka)

Państwa-Strony uznają prawo dziecka do jak najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej (...), będą dążyły do zapewnienia, aby żadne dziecko nie było pozbawione prawa dostępu do tego rodzaju opieki zdrowotnej. (...)

(art. 24 Konwencji o prawach dziecka)

Rekomendacja 14

Przeciwdziałanie wykorzystaniu seksualnemu dziecka w miejscach, w których to ryzyko jest zwiększone.

Uzasadnienie: Ważna jest odpowiednia kontrola miejsc, w których dochodzi do kontaktu potencjalnych ofiar i potencjalnych sprawców. Dotyczy to przestrzeni publicznej, np. basenów, galerii handlowych, placów zabaw, placówek prowadzonych przez instytucje kościelne, hoteli i innych miejsc wypoczynku. W ten sposób można by uniknąć wielu przypadków wykorzystania seksualnego dzieci.

Realizacja: Zwiększenie liczby bezpiecznych miejsc poprzez np. monitoring, patrolowanie przez odpowiednie służby, uwrażliwianie personelu odpowiedzialnego za te miejsca na niepokojące zachowania ze strony dorosłego wobec dziecka oraz wdrażanie procedur reagowania w takich sytuacjach. Przyjęcie przez odpowiednie instytucje i podmioty dobrych praktyk opartych na już wypracowanych wzorcach.

Rekomendacja 15

Objęcie obszarów wiejskich i małych miast działaniami podnoszącymi społeczną wiedzę na temat wykorzystywania seksualnego dzieci.

Uzasadnienie: Z prowadzonych przez Państwową Komisję badań aktowych wynika, że obszary małych miast (poniżej 50 tys. mieszkańców) i wsi są terenami, gdzie istotnie częściej występuje zjawisko wykorzystania seksualnego dzieci. Dlatego to tu szczególnie potrzebne jest

upowszechnienie wiedzy o problemie wykorzystania seksualnego i kształtowanie gotowości oraz umiejętności reagowania na podejrzenia, że dziecko jest krzywdzone.

Realizacja: Aktywizacja odpowiednich jednostek samorządu terytorialnego oraz wszystkich innych instytucji i podmiotów, które zajmują się ochroną praw dziecka poprzez:

- kampanie informacyjne i edukacyjne;
- wzmocnienie sieci placówek oferujących poradnictwo (np. zwiększenie liczby konsultacji profilaktycznych, wychowawczych i terapeutycznych);
- propagowanie wśród dzieci i rodziców informacji o tym, gdzie szukać pomocy w związku z niepokojącymi sygnałami (telefony zaufania, czat, aplikacje pomocowe, adresy instytucji i placówek);
- włączenie w działania informacyjne i psychoedukacyjne pracowników szkół (psychologów, pedagogów i wychowawców), poradni psychologiczno-pedagogicznych, ośrodków pomocy społecznej, członków zespołów interdyscyplinarnych, placówek ochrony zdrowia (pediatrów, lekarzy medycyny rodzinnej, stomatologów, pielęgniarek) oraz lokalnych organizacji pozarządowych znających potrzeby dzieci i rodziców.

Rekomendacja 16

Stworzenie oraz sfinansowanie szybkiej ścieżki interwencyjnej zapewniającej priorytetowy dostęp do opieki psychologicznej dla dzieci, co do których wystąpiło podejrzenie wykorzystania seksualnego.

Uzasadnienie: Czas, w którym dziecko ujawnia fakt wykorzystania seksualnego, jest okresem szczególnie wrażliwym. Brak właściwego wsparcia w tym czasie może skutkować: wtórnym zranieniem, powstaniem trudnych nieodwracalnych zmian w psychice dziecka oraz zwiększać ryzyko wycofania wcześniej ujawnionych informacji mimo ich prawdziwości. Sprzyja to unikaniu przez sprawców odpowiedzialności karnej.

Realizacja: Przekazanie dodatkowych funduszy na zatrudnienie większej liczby odpowiednio przeszkolonych psychologów m.in. w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, ośrodkach zdrowia psychicznego i przyjęcie takiego sposobu organizacji tych placówek, który zapewni możliwość interwencyjnego przyjęcia dziecka w ciągu siedmiu dni od zgłoszenia. Przeznaczenie na tego rodzaju szybką ścieżkę interwencyjną dodatkowych środków także przez Narodowy Fundusz Zdrowia. W razie potrzeby dziecko powinno mieć możliwość refundacji pomocy psychologicznej w prywatnej placówce.

C. Prawo do edukacji

Artykuł 28

Państwa-Strony uznają prawo dziecka do nauki i w celu stopniowego realizowania tego prawa na zasadzie równych szans, w szczególności: (...)

4. udostępnią wszystkim dzieciom informacje i poradnictwo szkolne i zawodowe; (...)

(art. 28 Konwencji o prawach dziecka)

Rekomendacja 17

Uzupełnienie podstawy programowej Ministerstwa Edukacji i Nauki o tematykę profilaktyki wykorzystania seksualnego

Uzasadnienie: Bezpieczeństwo dzieci oraz młodzieży stanowi szczególny element działań społecznych oraz pedagogicznych. Ważnym kierunkiem strategii profilaktycznych skupionych na potencjalnych pokrzywdzonych są m.in. edukacyjne programy profilaktyki wykorzystania seksualnego. Należy zapewnić dzieciom i młodzieży dostęp do rzetelnych oraz dostosowanych do ich wieku materiałów dotyczących ich ochrony przed przemocą oraz wykorzystaniem seksualnym zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym. Powinny wiedzieć, jak rozpoznawać zagrożenia, jak ich unikać i jak zachować się w sytuacji istniejącego już zagrożenia.

Realizacja: Wprowadzenie do podstawy programowej Ministerstwa Edukacji i Nauki tematyki profilaktyki wykorzystania seksualnego (również oferty przeznaczonej dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i rozwojowymi). Programy wykorzystujące materiały już opracowane przez właściwe organizacje pozarządowe powinny wzmocnić bezpieczeństwo osobiste dzieci oraz kształtować umiejętności rozpoznawania i unikania zagrażających sytuacji, umiejętności fizycznego i werbalnego stawiania oporu potencjalnemu sprawcy, umiejętności odnajdywania i informowania osób dorosłych o zaistniałej sytuacji.

Podsumowanie

Efekty pierwszego roku działalności Państwowej Komisji wskazują na jej ważną rolę w obszarze ochrony praw dziecka w Polsce. Powstanie nowej instytucji, specjalizującej się w udzielaniu pomocy dzieciom skrzywdzonym i osobom, które w dzieciństwie doświadczyły przemocy seksualnej ma istotne znaczenie w zakresie budowania systemu skutecznego wsparcia osób skrzywdzonych. Państwowa Komisja nadal będzie prowadziła działania, które powierzono jej w przepisach Ustawy. Dodatkowo, analizowane będą przepisy prawa w celu zwiększenia prawnej ochrony osób najmłodszych, skuteczniejszego wyjaśniania spraw dotyczących wykorzystania seksualnego dzieci oraz zgodności polskiego prawa karnego z postanowieniami Konwencji o prawach dziecka. Państwowa Komisja będzie inicjatorem oraz promotorem działań profilaktycznych i edukacyjnych, zwiększających bezpieczeństwo osób najmłodszych zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym.